

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٥٢٩٧٥

دانشگاه علوم پزشکی شیراز

(دانشکده دندانپزشکی)

پایان نامه:

جهت اخذ دکترای دندانپزشکی

موضوع:

بررسی میزان آگاهی والدین کودکان
۶-۱۲ ساله شهر شیراز
از اهمیت حفظ دندانهای شیری کودکانشان
در سال ۷۹

به راهنمایی سرکار خانم دکتر:

طاهره اسکندریان

نگارش:

محمد اسماعیل شعبانی - علی شکوه

تابستان ۷۹

۲۹۷۸

۱۳۸۷ / ۱۷ / ۲۲

موسسه تخصصی دندانپزشکی
شیراز

به نام خدا

ارزیابی پایان نامه

پایان نامه شماره

تحت عنوان:

بررسی میزان آگاهی والدین کودکان ۱۲-۶ ساله شهر شیراز
از اهمیت حفظ دندانهای شیری کودکانشان

توسط:

محمد اسماعیل شعبانی - علی شکوه

در تاریخ ۱۵/۵/۷۹ در کمیته بررسی پایان نامه مطرح و با نمره ۱۷۲ و
درجه به تصویب رسید.

به راهنمایی و مشاوره:

سرکار خانم دکتر طاهره اسکندریان

سمت:

استادیار بخش اطفال دانشکده دندانپزشکی شیراز

هیأت داوران:

۱- دکتر
۲- دکتر
۳- دکتر زلال

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم، دو مظهر محبت و فداکاری که تمام موفقیت‌های زندگی ام را مدیون فداکاری‌هایشان می‌باشم. آنان که در تمام مراحل زندگی و تحصیل راهنمای من بوده‌اند و چون شمع سوختند تا فروغ پرمهرشان روشنایی بخش راه و جانم باشد.

تقدیم به:

برادران و خواهران عزیزم که از صمیم قلب دوستشان دارم و همیشه به آنها افتخار خواهم کرد.

تقدیم به:

پسرعموی عزیزم محمد حسن و برادرم علی اصغر که بهار جوانیشان چه زود به خزان گرایید.

تقدیم به:

همسر عزیز و فدکارم که در تمام لحظات با صبر و شکیبایی، گذشت و مهربانی دقیقه شمار ساعات تحصیل بود و به خاطر ایمان و همدلی اش روشنی بخش زندگی آینده ام خواهد بود. و با تشکر از خانواده محترم همسرم که در طول تحصیلاتم از هیچ محبتی برای من دریغ نورزیدند.

تقدیم به:

پدر و مادر عزیز و مهربانم که از صمیم قلب دوستشان دارم و همیشه خود را مدیون زحمات آنها می دانم.

تقدیم به:

عمو و زن عموی بسیار عزیزم که فداکاریهای بی دریغ ایشان زمینه ساز تحصیل من و شمع وجودشان روشنی بخش زندگی ام بود.

تقدیم به:

همسر مهربانم که آمدنش درخششی در زندگی من بود، درخششی که افقهای آینده را می توان به زیبایی در پرتو آن ترسیم نمود.

و تقدیم به:

خانواده محترم همسرم

با تشکر از سرکار خانم دکتر طاهره اسکندریان

به پاس حسن نیت، همراهی، دقت نظر و زحماتی

که برای تهیه این مجموعه متقبل شدند.

و سپاس از هیئت محترم داوران که بر ما منت نهادند

و در جلسه دفاعیه ما شرکت نمودند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده پژوهش ۱

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه ۳

۲-۱- اهمیت موضوع و دلایل انتخاب آن ۳

۳-۱- بیان مسئله ۴

۴-۱- تعریف واژه ها ۶

۵-۱- اهداف ۶

فصل دوم: زمینه و پیشینه تحقیق

۱-۲- زمینه و پیشینه تحقیق ۹

۲-۲- دندانهای شیری ۱۱

۳-۲- وظایف دندانهای شیری و عواقب ناشی از، از دست دادن زودرس آنها ۱۲

۴-۲- ارتقاء سلامتی دهان ۱۶

۵-۲- آموزش بهداشت دهان و دندان ۱۸

۶-۲- اهمیت صحیح بودن پیامهای بهداشتی ۲۰

۷-۲- پیامهای بهداشتی رایج در آموزش بهداشت دهان و دندان ۲۱

۸-۲- اولین ملاقات طفل با دندانپزشک ۲۳

۹-۲- اقدامات پیشگیری و آموزش بهداشت دهان و دندان توسط دندانپزشک اطفال ۲۴

- ۲-۱۰- آموزش بهداشت دهان و برانگیختن انگیزه بیمار ۲۹
- ۲-۱۱- مسواک زدن کودک ۳۰
- ۲-۱۲- مسواک زدن برای کودک در مطب دندانپزشکی ۳۴
- ۲-۱۳- نخ دندان ۳۵
- ۲-۱۴- فلوراید و نقش آن در پیشگیری از پوسیدگی ۳۶
- ۲-۱۵- راههای تجویز فلوراید ۳۸
- ۲-۱۶- دستورالعمل‌های بهداشتی به والدین در زمینه بهداشت خانگی دهان کودکان ۳۹
- ۲-۱۷- عوامل اجتماعی و دندانپزشکی پیشگیری ۴۴
- ۲-۱۸- عوامل اجتماعی و آموزش بهداشت ۴۷
- ۲-۱۹- اهداف سازمان بهداشت جهانی در ارتباط با سلامتی دهان کودکان و نوجوانان ... ۵۰
- ۲-۲۰- ارتقاء سلامت دهان و دندان از طریق مدارس ۵۱

فصل سوم: طرح تحقیق

- ۳-۱- نوع تحقیق ۵۵
- ۳-۲- حجم نمونه ۵۵
- ۳-۳- جمعیت مورد مطالعه ۵۵
- ۳-۴- روش نمونه برداری و حجم نمونه ۵۶
- ۳-۵- ابزار جمع آوری اطلاعات ۵۷
- ۳-۶- محدودیتها ۵۹

صفحه

عنوان

فصل چهارم: ارائه داده ها، جداول و نمودارها ۶۱

فصل پنجم نتایج پژوهش و پیشنهادات

۵-۱- بحث ۱۰۳

۵-۲- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۱۰

چکیده پژوهش به زبان لاتین ۱۱۵

منابع و مأخذ ۱۱۶

ضمیمه

چکیده پژوهش

کشیدن زود هنگام دندانهای شیری و عدم توجه والدین به کنترل رعایت بهداشت دهان و دندان کودکان ناشی از ضعف آگاهی افراد در این زمینه می باشد .

برای برنامه ریزی جهت ارتقاء سطح فرهنگ مردم در این زمینه داشتن اطلاعات دقیقی از آگاهی آنها در مورد اهمیت دندانهای شیری الزامی است . لذا در این پژوهش سعی شده است میزان آگاهی والدین ۱۲-۶ ساله شهر شیراز در مورد اهمیت حفظ دندانهای شیری کودکان مورد بررسی قرار گیرد. برای دستیابی به این هدف از روش توصیفی تحلیلی و برای سنجش متغیرها از پرسشنامه ای که در اختیار والدین قرار می گرفت استفاده شد. جامعه آماری در این تحقیق کلیه والدین کودکان ۱۲-۶ ساله ساکن در شهر شیراز بود که با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند و ۴۷۰ نفر بعنوان حجم نمونه مورد بررسی قرار گرفتند.

برای توصیف و تحلیل داده ها والدین بر اساس ۴ صفت طبقه بندی شدند که

عبارتند از:

جنس ، سن ، تحصیلات و تعداد اولاد

نتایج حاصل از مجموعه یا فته های تحقیق نشان داد که ۳/۱ درصد از والدین

آگاهی خوب ۶۸/۸ درصد آگاهی متوسط و ۲۸/۱ درصد آگاهی ضعیف داشتند.

همچنین یافته ها نشان دادند که :

- بین میزان آگاهی در والدین و میزان تحصیلات آنها رابطه معنی دار بسیار قوی

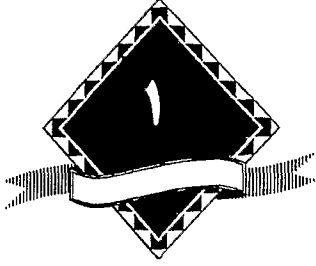
وجود دارد .

- بین میزان آگاهی والدین و جنس آنها نکته انتظار می رفت رابطه

معنی دار قوی وجود ندارد و تفاوت خاصی بین آگاهی پدران با مادران مشاهده

نشده است.

- بین میزان آگاهی والدین تعداد اولاد آنها رابطه معنی داری وجود دارد.

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه:

دندانهای شیری اولین سری دندانهایی هستند که در دهان کودک رویش می یابند. رویش این دندانها از حدود ۶ ماهگی شروع و حدود ۲ سالگی به پایان می رسد. این دندانها تا حدود سن ۱۲ سالگی که تماماً^۱ بوسیله دندانهای دائمی جانشین، جایگزین می شوند، در دهان کودک وجود دارند. وجود دندانهای شیری سالم در دهان کودک، برای رشد مناسب قوسهای فکی و تکامل صورت، مضغ، تکلم، زیبایی و حفظ فضا برای رویش منظم دندانهای دائمی جانشین ضروری است و طبیعتاً^۱ خرابی یا از دست دادن پیش از موعد آن عوارضی را برای کودک در پی دارد. بدین ترتیب حفظ دندانهای شیری یکی از مباحث دندانپزشکی پیشگیری می باشد.

۱-۲- اهمیت موضوع و دلائل انتخاب آن:

از دست دادن دندانهای شیری زودتر از موعد^۱ exfoliation آنها باعث ایجاد ضایعاتی در سیستم دندانهای دائمی و اسکلت صورتی و بعضاً^۱ مشکلات روحی و روانی برای کودکان می شود. حفظ دندانهای شیری از اولویت های دندانپزشکی اطفال و دندانپزشکی پیشگیری است. نظر به این که پیشگیری بر درمان مقدم بوده و در سیستم های بهداشتی موضوعات پیشگیری از اولویت های خاصی برخوردارند، و از طرفی آگاهی زیربنای پیشگیری است بر آن شدیم تا میزان آگاهی والدین، که مؤثرترین نقش را در بهداشت دهان و دندان کودکان دارند، در زمینه حفظ دندانهای شیری ارزیابی کنیم امید است این بررسی، مقدمه ای باشد برای انجام پروژه هایی که باید در جهت ارتقاء سطح آگاهی والدین در این زمینه انجام گیرد.

^۱ - افتادن طبیعی دندانها

۱-۳- بیان مسئله:

علیرغم پیشرفتهای زیادی که در زمینه مبارزه با بیماریها در سطح جهان حاصل شده است، بیماریهای دهان و دندان بخصوص پوسیدگی هنوز هم شایعترین بیماریها در سطح جهان و از جمله کشور ما می باشد (۱۹). یکی از قابل توجه ترین پیشرفتهای علم دندانپزشکی، فلسفه پیشگیری بهتر از درمان است، می باشد (۹).

با توجه به اثر بارزی که سلامتی دهان بر سلامتی جسم و روان افراد دارد و با توجه به اینکه بیماریهای دهان و دندان قابل کنترل هستند، اقدامات بسیاری در کشورهای مختلف جهان جهت جلوگیری از این بیماریها انجام شده است که کاربرد وسیع فلوراید به انواع روشها، ارتقاء و تغییر عادات بهداشتی و تفسیر الگوی مصرف خوراکیهای حاوی قند، از آن جمله می باشد (۱۴). نتیجه این اقدامات یک کاهش کلی در شیوع پوسیدگی دندان در بین کودکان و متعاقباً بزرگسالان این جوامع بوده است (۱۱).

ولی جالب است بدانید که این کشورها با وجود استفاده از انواع روشهای پیشگیری و با توجه به اینکه در کنترل این بیماری نسبتاً موفق بوده اند ولی باز هم برای مسئله آموزش بهداشت اهمیت ویژه ای قائلند و در حال حاضر مرتباً در حال تجدید نظر در برنامه های آموزش بهداشت خود هستند. گروه هدف این مطالعات آموزش بهداشت را اکثراً کودکان و والدین آنها تشکیل می دهند (۱۴). از سوی دیگر چون آگاهیها و گرایشات مردم می تواند بر رفتارهای بهداشتی آنان تأثیر بگذارد و رفتارهای بهداشتی متعاقباً بر سلامت دهان مؤثر است بنابراین آگاهی نقش مؤثری را در این میان برعهده دارد (۱۴).

لذا می توان گفت که اقدام و تلاش در جهت بالا بردن آگاهیهای مردم در مورد پیشگیری از بیماریهای دهان (از طریق آموزش بهداشت) جهت نائل شدن به اهداف برنامه های پیشگیری ضروری است (۷).

وقتی صحبت از آموزش بهداشت می شود با خود مسائل دیگری از قبیل وضعیت فعلی بهداشت مردم جامعه، آگاهیها، گرایشات و رفتارهای بهداشتی آنها را به میان می کشد. قبل از آنکه هر گونه برنامه ریزی برای آموزش بهداشت و بالاتر از آن قبل از آنکه هر گونه اقدام پیشگیری چه در سطح اجتماع و چه برای بیماران انجام شود لازم است بدانیم که با چه افرادی سر و کار داریم. آگاهیهای آنها در زمینه مورد آزمایش در چه سطحی است، این آگاهیها را از چه راههایی کسب کرده اند، چه باورها و گرایشاتی در مورد آن مسئله دارند، عملکردهای بهداشتی آنان در این رابطه چگونه است و چه عواملی بر آگاهیها، نگرشها و عملکردهای آنان تأثیر می گذارد. برنامه های آموزش بهداشتی که گرایشات و رفتارهای موجود در اجتماع را مد نظر قرار ندهند محکوم به شکست هستند (۱).

مطالعه Bullen (۱۹۸۸) نشان داد که همکاری والدین عنصر اصلی در دندانپزشکی پیشگیری می باشد. از طرفی در زمان کودکی، والدین (بخصوص مادران) در بهداشت و سلامتی دهان فرزند خود مهمترین نقش را دارند و اقدامات بهداشتی آنان می تواند رفتارهای بهداشتی را برای یک عمر در فرزندانشان تثبیت کند (۱۱).

با توجه به مطالب فوق بر آن شدیم که آگاهی و عملکرد والدین را در زمینه حفظ دندانهای شیری کودکانشان، عوامل مؤثر بر این آگاهی و احیاناً نقاط ضعف آنها را در این زمینه بررسی نموده و مشخص کنیم که چه گروههایی از والدین نیاز بیشتری به آموزش در این زمینه دارند. بدین منظور پایان نامه حاضر در راستای این اهداف گردآوری شده است.

۴-۱- تعریف واژه ها:

Deciduous Dentition^۱ سیستم دندان شیری: زمانی که کودک ۲۰

دندان شیری در دهان دارد که معمولاً بین سنین ۳-۶ سال است.

سطح آگاهی عالی: در این بررسی سطح آگاهی عالی به کسانی اطلاق می شود که

نمره آنها بین ۱۹-۱۴ بوده است.

سطح آگاهی متوسط: در این بررسی سطح آگاهی متوسط به کسانی اطلاق

می شود که نمره آنها بین ۱۳-۸ بوده است.

سطح آگاهی ضعیف: در این بررسی سطح آگاهی ضعیف به کسانی اطلاق می شود

که نمره آنها بین ۷-۰ بوده باشد.

۵-۱- اهداف:

از آنجائیکه در زمان کودکی والدین در بهداشت و سلامتی دهان و دندان کودکان

خود مهمترین نقش را دارند و اقدامات بهداشتی آنها می تواند رفتارهای سالم بهداشتی را

یک عمر در فرزندان تثبیت کند بز آن شدیم که آگاهی و گرایشات والدین را در زمینه

حفظ دندانهای شیری کودکانشان، فاکتورهای مؤثر بر این آگاهی و نقاط ضعف آنها،

در زمینه مسائل مطرح شده بررسی نمائیم و در ضمن مشخص کنیم که چه گروههایی

از اجتماع به آموزش های بهداشت دهان و دندان به منظور ارتقاء آگاهی آنان در

زمینه سلامت دهان کودکانشان نیاز بیشتری دارند و در این زمینه شاخص یا شاخص

هائی را برای تعیین گروههای هدف و اولویت بندی آنها برای آموزش بهداشت ارائه دهیم.

از این جهت تصمیم گرفتیم که با ارائه فرم پرسشنامه از طریق مدارس ابتدائی سطح شهر

^۱ - سیستم دندان شیری

شیراز به تعدادی از والدین کودکان این مدارس، آگاهی، نگرش و عملکردهای آنها را در زمینه حفظ دندانهای شیری کودکانشان ارزیابی کنیم. اهداف طرح بدین ترتیب می باشد:

الف) هدف کلی:

تعیین درصد آگاهی والدین اطفال ۶-۱۲ ساله از اهمیت حفظ دندان شیری کودکان خود در شهر شیراز در سال ۱۳۷۹.

ب) اهداف فرعی:

- ۱) بررسی میزان آگاهی والدین دانش آموزان مدارس ابتدائی شهر شیراز از اهمیت حفظ دندانهای شیری کودکانشان
- ۲) بررسی ارتباط این آگاهی با فاکتورهائی چون: سن، جنس، سطح تحصیلات و همین طور تعداد اولاد آنها.
- ۳) تعیین رابطه بین میزان آگاهی والدین و عملکرد آنها در زمینه بهداشت دهان و دندان و حفظ دندانهای شیری کودکانشان.
- ۴) پی بردن به نقاط ضعف والدین در زمینه دندانهای شیری کودکانشان و حفظ آنها و تعیین گروههایی از والدین که نیاز بیشتری به آموزش های بهداشتی در این زمینه دارند.
- ۵) هدف کاربردی این تحقیق در حقیقت برداشتن گامی در جهت آموزش بهداشت به منظور ارتقاء آگاهی والدین در جهت حفظ دندانهای شیری و متعاقباً ارتقاء سلامت دهان و دندان کودکان می باشد.

فصل دوم

زمینه و پیشینه تحقیق

۲-۱- زمینه و پیشینه تحقیق:

یک تحقیق در ارتباط با این مبحث توسط آقای دکتر مهران همتی در تابستان ۱۳۷۷ در شیراز انجام گرفت که هدف اصلی آن تعیین میانگین نمرات افراد جامعه از بیست نمره به منظور تعیین لزوم تغییر سیستم آموزش بهداشت دهان بود (لازم به ذکر است که تحقیق دکتر همتی در مورد بررسی میزان آگاهی مردم نسبت به بهداشت دهان می باشد) نتیجه آن تحقیق به شرح زیر است:

۱- از راههای تشویق افراد به رعایت بهداشت، یادآوری عواقب عدم رعایت بهداشت و ایجاد انگیزه همراه با ارائه راههایی جهت بالابردن دانش و عملکرد آنها می باشد.

۲- ارتباط معنی داری بین جنسیت و آگاهی افراد در خصوص بهداشت دهان وجود ندارد.

۳- اکثر افرادی که مسواک می زنند روش صحیح مسواک زدن را نمی دانند.

۴- افرادی که نخ دندان استفاده می کنند از مسواک نیز استفاده می کنند.

۵- اکثر افرادی که از نخ دندان استفاده می کنند روش صحیح مسواک زدن را نمی دانند.

همچنین در قسمت بحث و نتیجه گیری این تحقیق آمده است:

با توجه به میانگین نمرات و سایر نتایج آماری اطلاعات بهداشتی افراد جامعه ضعیف بوده و آگاهی آنها با پیشرفتهای علم دندانپزشکی، خصوصاً در چند دهه اخیر تناسبی نداشته و اگر استراتژی را تعیین کننده خط مشی و نشاندهنده ارزشهای سازمان بنامیم می توان نتیجه گرفت که: "آزوم تنظیم استراتژی آموزش بهداشت دهان و دندان وجود دارد". (۲۰)

در تحقیق دیگری که آقای دکتر عبدالستار ویسی در سال ۱۳۷۷ در شهر کرمانشاه انجام دادند و در مورد میزان آگاهی مردم این شهر در رابطه با اهمیت حفظ دندانهای شیری بود، نتایج زیر بدست آمد:

- تعداد ۲۸/۵ درصد والدین کودکان ۱۲-۶ ساله شهر کرمانشاه دارای آگاهی عالی و ۴۸/۲ درصد آگاهی خوب و ۱۹/۵ درصد آگاهی متوسط و ۳/۸ درصد آگاهی در حد ضعیف دارند.

- بین جنس و میزان آگاهی والدین ارتباط معناداری وجود دارد.

- بین سن و میزان آگاهی والدین ارتباط معناداری وجود ندارد.

- میزان آگاهی والدین به درآمد ماهیانه خانواده و تحصیلات آنها شدیداً وابسته است.

- والدین دارای تحصیلات دانشگاهی در گروه علوم پزشکی نسبت به والدینی که تحصیلات دانشگاهی گروه غیر پزشکی دارند میزان آگاهی بیشتری دارند.

- اکثر والدین معتقدند کشیدن زود هنگام دندان شیری اشکالی ندارد، زیرا اعتقاد دارند که به جای آنها دندان دیگری رویش خواهد یافت.

- والدین گر چه در زمینه های مختلف جهت حفظ دندانهای شیری اطلاعات خوبی دارند، اما متأسفانه بدلیل اینکه ارزش زیادی برای آنها قائل نیستند مبادرت به درمان و حفظ دندانهای شیری نمی کنند.

- با توجه به اطلاعات بدست آمده می توان گفت دندانپزشکان رسالت خویش را به عنوان یک مصلح بهداشت دهان و دندان انجام نداده اند و از اهم دلایل آن عدم جوابگوئی به نیاز درمانی بیماران، کم توجهی به راههای پیشگیری و عدم تأکید در آموزش بهداشت دهان و عدم بکارگیری آن توسط بیماران می باشد.

- تحقیق دیگری هم در این مورد یعنی ارزیابی میزان آگاهی والدین از اهمیت دندانهای شیری در شهر همدان و توسط آقای دکتر سهیل وثوقی فر انجام گرفت که نتایج آن بشرح زیر است:

- تعداد ۴/۳٪ از والدین کودکان ۱۲-۶ ساله شهر همدان آگاهی خوب و ۳۱/۷٪ آگاهی متوسط و ۶۴٪ آگاهی ضعیف داشتند.

- یافته ها نشان دادند که بین میزان آگاهی والدین و جنس و همچنین با میزان تحصیلات رابطه معنی داری وجود دارد.

۲-۲- دندانهای شیری Deciduous teeth :

دندانهای شیری از هفته پنجم جنینی شروع به تشکیل شدن می کنند و تا سال اول زندگی مینای تمام دندانهای شیری کامل می شود. معمولاً تمام دندانهای شیری تا سن ۲۴-۳۰ ماهگی رویش پیدا کرده و ساختمان ریشه این دندانها نیز معمولاً تا یکسال پس از رویش تکمیل می شود. (۱۵) هر چند زمان رویش می تواند دارای تأخیر باشد ولی بطور طبیعی یک کودک ۴-۳ ساله باید دارای ۲۰ دندان شیری باشد. (۹)

با شروع رویش دندانهای دائمی در حدود سن ۶ سالگی دوره دندانهای مختلط یا دوره Mixed Dentition شروع می شود. در اوائل این دوره حدود سن ۶ و ۷ سالگی اغلب کودکان رویش چهار کرسی بزرگ دائمی و افتادن دندانهای شیری ثنایا و رویش دندانهای دائمی جانشین آنها را تجربه می کنند. البته ثنایای کناری فک بالا ممکن است پس از ۷ سالگی رویش یابد. تا حدود سن ۱۲ سالگی تمام دندانهای شیری exfoliate شده و با دندانهای دائمی جانشین جایگزین می گردند. (۱۵) بدین ترتیب دندانهای شیری در یک دوره حدوداً ۱۲ ساله در دهان کودک انجام وظیفه می کنند.